

ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (Φεβρουάριος 2007)

Συγγραφέας: ΤΑΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Με την ευκαιρία της αναβάθμισης της οικολογικής κρίσης σε παγκόσμιο πρωτοσέλιδο θέμα που προκάλεσε η δημοσίευση της έκθεσης της Διακυβερνητικής Ομάδας Κλιματικής Αλλαγής (IPCC), μια ολόκληρη μυθολογία αναπτύχθηκε στα διεθνή ΜΜΕ για τα αίτια και τους τρόπους ξεπεράσματος της οικολογικής κρίσης. Τη μυθολογία αυτή αναπαράγουν όχι μόνο οι πολιτικές και οικονομικές ελίτ, αλλά και η ρεφορμιστική Αριστερά και Οικολογία, μέχρι και «ελευθεριακοί» αναλυτές, που διακηρύσσουν ότι «η κρίση ανήκει σε όλους» (κυβερνήσεις και κοινωνία πολιτών). Παίρνοντας λοιπόν δεδομένα τα συνταρακτικά πορίσματα της έκθεσης, τα οποία απλώς επιβεβαιώνουν με αδιάσειστα στοιχεία τις χειρότερες προβλέψεις που από χρόνια έκανε η αντισυστηματική Αριστερά/Οικολογία, λαιμορούμενη ως «καταστροφολογική», ας δούμε συνοπτικά τους κυριότερους από αυτούς τους μύθους.

Μύθος πρώτος: η «ανθρώπινη δραστηριότητα» ή γενικά «ο άνθρωπος», είναι υπαίτιος για το φαινόμενο του θερμοκηπίου και τη συνακόλουθη επαπειλούμενη καταστροφική κλιματική μεταβολή, η οποία, ακόμη και με το πιο αισιόδοξο σενάριο της αύξησης της θερμοκρασίας μόνον κατά 2,2 βαθμούς στον αιώνα μας (τη στιγμή που το πιθανότερο είναι μια διπλάσια αύξηση!), θα σήμαινε -κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή- ότι στην περιοχή μας της νοτίου Ευρώπης θα σημειώνονταν σχεδόν 30.000 επιπρόσθετοι θάνατοι τον χρόνο το τελευταίο τέταρτο του αιώνα. Όμως, η απόδοση των ευθυνών στον «άνθρωπο» γενικά είναι μια ανόητη ταυτολογία, εφόσον βέβαια μόνον ο άνθρωπος από το ζωικό βασίλειο έχει παρόμοια δυνατότητα. Άλλωστε ο άνθρωπος έκανε την εμφάνισή του στη γη εδώ και σχεδόν μισό εκατομμύριο χρόνια ενώ, όπως επιβεβαιώνει η έκθεση, η οικολογική κρίση άρχισε μόλις πριν από 200 περίπου χρόνια μαζί με την βιομηχανική επανάσταση.

Έτσι, ενώ οι συγκεντρώσεις διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα -η κύρια αιτία της υπερθέρμανσης του πλανήτη- κυμαίνονταν μεταξύ 180 και 300 ppm (parts per million) τα προηγούμενα 650.000 χρόνια και στην αρχή της βιομηχανικής

επανάστασης είχαν μόλις φθάσει τα 278 ppm, από τότε σημειώνεται μια ταχύτατη αύξηση, που πήρε ραγδαίες διαστάσεις μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το αποτέλεσμα ήταν οι συγκεντρώσεις αυτές να αυξηθούν από 315 ppm πριν από 50 χρόνια σε 382 ppm σήμερα, σημειώνοντας μάλιστα τελευταία συνεχή επιτάχυνση.

Όπως σημειώνει η Επιτροπή, με μόλις συγκαλυπτόμενο πανικό, ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των συγκεντρώσεων την περίοδο 1960-2005 ήταν 1,4 ppm, την τελευταία δεκαετία (1995-2005) έγινε 1,9 ppm (36% αύξηση). Και παράλληλα, βέβαια, είναι η σημειούμενη συνεχής άνοδος της θερμοκρασίας με όλα τα επακόλουθά της (καταστροφικοί καύσωνες, ξηρασία, λειψυδρία, πλημμύρες κ.λπ.).

Μύθος δεύτερος: η βιομηχανική επανάσταση, ο βιομηχανικός πολιτισμός και οι αξίες του είναι υπαίτιες για τη σημερινή κρίση. Αυτό υποστηρίζουν διάφορα ανορθολογικά ρεύματα θρησκόληπτων, μυστικιστών, «βαθιών οικολόγων», πρωτογονιστών κ.λπ. Άλλοι (Καστοριαδικοί κ.ά.) αποδίδουν την ευθύνη στο «φαντασιακό» της ανάπτυξης που αναδύθηκε την ίδια εποχή, ως τμήμα της ιδέας της προόδου που κυριάρχησε τη νεωτερικότητα, στη μετά τον Διαφωτισμό περίοδο. Όμως, όπως προσπάθησα να δείξω αλλού^[1], η βιομηχανική επανάσταση πήρε τη συγκεκριμένη μορφή που γνωρίζουμε, διότι έγινε σε μια κοινωνία όπου ο έλεγχος των μέσων παραγωγής ανήκε σε μειονότητες (έμποροι, γαιοκτήμονες κ.λπ.)

Έτσι συνδέθηκε με το σύστημα της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς που αναδυόταν παράλληλα, η δυναμική του οποίου αναπόφευκτα οδηγούσε στη συνεχή οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη, τον καταναλωτισμό και την αυξανόμενη συγκέντρωση εισοδήματος/πλούτου, που εξασφάλιζε η ελαχιστοποίηση οποιωνδήποτε ελέγχων πάνω στην αγορά για χάρη της προστασίας της εργασίας και του περιβάλλοντος. Είναι, επομένως, φανερό ότι η άνοδος της οικονομίας ανάπτυξης δεν ήταν απλώς το αποτέλεσμα αλλαγών στις αξίες, το φαντασιακό ή την ιδεολογία, αλλά αποτελούσε το αποτέλεσμα της δυναμικής συγκεκριμένων οικονομικών δομών, σε σχέση με την έκβαση της κοινωνικής πάλης. Γι' αυτό και η οικονομία ανάπτυξης στις χώρες του «τέως υπαρκτού», μολονότι είχε πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την καπιταλιστική, που οδήγησαν σε ανάλογη οικολογική καταστροφή, ήταν πολύ διαφορετική από αυτήν, αφού δεν ήταν προϊόν της οικονομίας της αγοράς^[2].

Μύθος τρίτος: το θερμοκήπιο δεν κάνει ταξικές και φυλετικές διακρίσεις

-πλήττει εξίσου πλούσιους και φτωχούς, λευκούς, κίτρινους και μαύρους. Ο μύθος αυτός απορρέει από την (εσκεμμένη ή μη) άγνοια του «συστημικού» χαρακτήρα της οικολογικής κρίσης, το γεγονός δηλαδή ότι οφείλεται στην άνοδο της καπιταλιστικής οικονομίας ανάπτυξης, όπου η ανάπτυξη έχει βασικό στόχο όχι την ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, αλλά την αναπαραγωγή της συγκέντρωσης οικονομικής, πολιτικής και γενικότερα κοινωνικής εξουσίας/δύναμης στα χέρια των προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων.

Η οικολογική κρίση ούτε προκαλείται από την παγκόσμια «κοινωνία των πολιτών» ούτε πλήττει εξίσου όλους. Αντίθετα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Διεθνούς Τράπεζας, το φτωχότερο 37% του παγκόσμιου πληθυσμού ευθύνεται μόνο για το 7% των εκπομπών θερμοκηπίου, ενώ για πάνω από το μισό των εκπομπών αυτών υπαίτιο είναι το 15% του παγκοσμίου πληθυσμού που ζει στις πλούσιες χώρες. Ούτε βέβαια οι συνέπειες του θερμοκηπίου πλήττουν όλους το ίδιο, αφού είναι ακριβώς τα θύματα του συστήματος που πληρώνουν πολύ πιο ακριβά τις συνέπειες αυτές, είτε μένουν στη Νέα Ορλεάνη, τις φαβέλες του Ρίο ή τις φτωχογειτονιές της Αθήνας και όχι τα προνομιούχα στρώματα που μένουν σε πολυτελείς βίλες στην Αμερική, τη Δυτική Ευρώπη ή τα «βόρεια προάστια» παρ' ημίν.

Μύθος τέταρτος: μπορούμε να ξεπεράσουμε την οικολογική κρίση, αρκεί οι μεν κυβερνήσεις να πάρουν διάφορα μέτρα περιορισμού των εκπομπών του θερμοκηπίου, ενθάρρυνσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και άλλων τεχνολογικών λύσεων (όπως αυτά που μόλις πρότεινε η ρεφορμιστική περιβαλλοντολογική πτέρυγα του Συνασπισμού), η δε παγκόσμια κοινωνία των πολιτών ν' αλλάξει τις αξίες και τον τρόπο ζωής της. Όπως προκύπτει όμως από τα παραπάνω, τόσο οι αξίες όσο και ο τρόπος ζωής καθορίζονται αποφασιστικά από το επικρατούν κοινωνικο-οικονομικό σύστημα που επιβάλλει την οικονομία ανάπτυξης.

Αυτό σημαίνει ότι ούτε η «απο-ανάπτυξη» -δηλαδή το ξεπέραςμα της οικονομίας ανάπτυξης- που προτείνουν ριζοσπάστες οικολόγοι, όπως ο Λατούς[3] είναι εφικτή στο σημερινό σύστημα, αλλά ούτε και τα δήθεν «ρεαλιστικά» μέτρα-ασπιρίνες της ρεφορμιστικής Αριστεράς θα είχαν σημαντικό αποτέλεσμα, όπως δείχνουν σχετικές μελέτες[4], στην αναχαίτιση της οικολογικής κρίσης. Αντίθετα, πολλά από τα μέτρα αυτά θα έπλητταν ιδιαίτερα τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, μετατρέποντας σε είδη πολυτελείας τα ΙΧ, τα αεροπορικά ταξίδια κ.λπ.

Φυσικά, εάν δεν επικρατήσουν οι ριζοσπαστικές λύσεις, υπάρχουν και οι οικονομικές λύσεις που, όσο χειροτερεύει η κρίση, θα γίνονται πιο αναγκαίες...

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» στις 17 Φεβρουαρίου 2007, σ. 9.

[1] *T. Φωτόπουλος*, Η Πολυδιάστατη Κρίση και η Περιεκτική Δημοκρατία (Γόρδιος, 2005), κεφ. 1.

[2] Στο ίδιο, κεφ. 5.

[3] Βλ. σχετικό διάλογο με τον Serge Latouche στο Intern. Journal of Inclusive Democracy (January 2007) <https://www.inclusivedemocracy.org/journal>.

[4] *Ted Trainer*, «Renewable Energy: No solution for Consumer Society» (στο ίδιο).